

Qarshi davlat universiteti pedagogika fanlari doktori (DSc), professor Nurullayeva Shaxlo O'ktamovna

UMUMIY TURDAGI MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA DEFEKTOLOG FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING MAQSADI

Alimova Zulfiya Karimovna

Shahrisabz davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqola mazmunida umumiy turdagi maktabgacha ta'lim tashkilotida defektolog faoliyati va bu faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari haqida so'z yutirilgan bo'lib umumiy turdagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarida defektolog faoliyati natejasida hal etilishi lozim bo'lgan masalalar haqida fikr bildirilgan.

Kalit so'zlar: aqlning yuqori darajasi, intuitiv qobiliyat, kuzatuvchanlik va ehtiyotkorlik, hamjihatlilik, hissiy barqarorlik va sabr-toqat, odoblilik

Аннотация: Содержание данной статьи говорит о деятельности логопеда в дошкольной образовательной организации общего типа и особенностях этой деятельности, а также о вопросах, которые должны быть решены в результате деятельности логопеда общего типа. организации дошкольного образования.

Ключевые слова: высокий уровень интеллекта, интуитивные способности, наблюдательность и осторожность, гармония, эмоциональная устойчивость и терпение, порядочность.

Annotation: The content of this article talks about the activity of a speech pathologist in a general type of preschool education organization and the specific features of this activity, and the issues that should be resolved as a result of the activity of a speech pathologist in a general type of preschool education organization are expressed.

Keywords: high level of intelligence, intuitive abilities, observation and caution, sociability, emotional stability and patience, decency

Ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida, rehabilitatsiya markaziga ega davlat ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida va qo'shma turdagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarida defektolog faoliyatini tashkil etish mavzusi bo'yicha yaratilgan matreallarni va adabiyotlarini o'rganish natejasida defektolog faoliyatining naqadar muhim ekanligini anglash mushkul emas. Mazkur manbalarda bu faoliyatning ta'riflarini quydagi ko'rinishlarda uchratish mumkin.

Defektologiya tibbiyot va pedagogikani birlashtirgan kasb bo'lib, u maxsus bolalar va ularning ota-onalari uchun eng yaxshi do'st va maslahatchilik vazifalarini bajaruvchi shaxs.

Defektologlik kasbi mohiyatan o'qituvchi, psixolog, shifokor, nutq terapevti va MTT tarbiyachisi kasbiga yaqin hisoblanadi.

Defektolog - jismoniy yoki aqliy rivojlanishda orqada qolgan bolalarni o'qitishga ixtisoslashgan o'qituvchi.

Defektolog - bu muhtojlarga birinchilardan bo'lib yordam ko'rsatishga murojaat qiluvchi, u boshqalarning muammolariga befarq bo'lmagan mutaxassis.

Defektolog - bu avvalambor kasbiy tegishli bo'lgan yo'nalishda ta'lim olgan shaxs bo'lib bolalarda mavjud bo'lgan og'ishlarni tashxislashi va ularni qoplash yo'llarini yaratuvchi soha vakili.

Defektolog shaxsiga tegishli bo'lgan shaxsiy fazilatlar qatoriga quyidagilarni kiritish mumkin.

Aqlning yuqori darajasi - u defektolog kasbini o'zlashtirishning eng zaruriy omili bo'lib uning nutqni savodli va aniq yetkazishi kerak, u yaxshi xotiraga ega bo'lishi, ta'lim-tarbiya jarayonlarini to'g'ri tuzishi va tashkil eta olishi kerak.

Intuitiv qobiliyat - muayyan holatga mos keladigan texnikani aniqlash uchun sezgi kerak. Shuning uchun ham defektologning intuitsiyasi yaxshi darajada rivojlangan bo'lishi muhim hisoblanadi.

Kuzatuvchanlik va ehtiyotkorlik - defektolog uchun bu ikki fazilat bola bilan aloqa o'rnatish uchun va uning xulq-atvorining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlashga va buni mantiqan tushunishga hamda tushuntirishga yordam beradi.

Hamjihatlilik - mutaxassis bolalar bilan umumiy tilni topa olishi va ular bilan muloyim bo'lishi, har doim bolani gaplashishiga va ikki tomonlama muloqotni qo'zg'atishga qodir bo'lishi kerak.

Hissiy barqarorlik va sabr-toqat - kuchli asab tizimi defektologning jismoniy yoki aqliy qobiliyati cheklangan bolalar bilan o'tkazadigan mashg'ulotlarining samaradorligi va natejadorligining kalitidir.

Odoblilik - mutaxassis maxsus bolalar va ularning ota-onalari bilan muomala qilishda juda iltifot va ehtiyotkorlikni ko'rsatishi uning ish faoliyati uchun juda muhim sanaladi. Chunki bu toifadagi bolalari bor oila a'zolarining ko'pchligida kuchli agresiya holati mavjud bo'ladi.

Umumiy turdagi maktabgacha ta'lim tashkilotida rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan, shu jumladan nutqida nuqsoni bo'lgan tarbiyalanuvchilar bilan korreksion-pedagogik mashg'ulotlarni o'tkazish uchun defektolog shtat birligi kiritiladi. Mashg'ulotlar maxsus pedagogika sohasida oliy ma'lumotga yoki pedagogika bo'yicha oliy ma'lumotga ega bo'lgan va maxsus pedagogika sohasida kasbiy qayta tayyorlovdan o'tgan defektolog tomonidan o'tkaziladi. Nutqida nuqsonlari bo'lgan 5-7 yoshdagi tarbiyalanuvchilar yashash joyi bo'yicha davolash-profilaktika muassasasi logopedining korreksion-pedagogik ishlarni o'tkazish tavsiya qilinayotgan muddat belgilangan holda, ushbu davolash-profilaktika muassasasi muhri bilan tasdiqlangan va tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limi tomonidan ro'yxatga olingan xulosasi asosida defektolog bilan bo'lgan mashg'ulotlariga jalb qilinadi. Defektolog bilan mashg'ulotlarning zaruratini aniqlash uchun tarbiyalanuvchilar rivojlanishi va nutqini dastlabki tekshirish bola maktabgacha ta'lim tashkilotiga qabul qilingan vaqtdan boshlab 2 hafta ichida o'tkaziladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida chuqurlashtirilgan tibbiy ko'rik o'tkazilganda va unda tarbiyalanuvchilarda tibbiy-psixologik-pedagogik komissiya xulosasini berish uchun asos bo'ladigan tibbiy ko'rsatmalar ro'yxatida ko'rsatilgan rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari aniqlanganda, tarbiyalanuvchi hududiy tibbiy-psixologik-pedagogik komissiyasidan o'rnatilgan tartibda o'tish uchun yuboriladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida chuqurlashtirilgan tibbiy ko'rik o'tkazilganda va unda 5-7 yoshdagi tarbiyalanuvchilar orasida nutqida nuqsonlari bo'lgan tarbiyalanuvchilar aniqlanganda, maktabgacha ta'lim tashkilotiga hududiy birlashtirilgan davolash-profilaktika muassasasi logopedning ushbu muassasa muhri bilan tasdiqlangan va tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limi tomonidan ro'yxatga olingan xulosasi rasmiylashtiriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotining defektologi tomonidan 3-7 yoshdagi tarbiyalanuvchilar rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari va 5-7 yoshdagi tarbiyalanuvchilar nutqida nuqsonlari aniqlanganda, ushbu tarbiyalanuvchilar maktabgacha ta'lim tashkilotiga hududiy birlashtirilgan davolash-profilaktika muassasasiga chuqurlashtirilgan tibbiy ko'rikdan o'tish uchun yuboriladi. Rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari tasdiqlanganda hududiy tibbiy-psixologik-pedagogik komissiyasidan o'rnatilgan tartibda o'tish uchun yuboriladi. Nutqida nuqsonlari tasdiqlanganda logopedning davolash-profilaktika muassasa muhri bilan tasdiqlangan va tuman (shahar) maktabgacha ta'lim bo'limi tomonidan ro'yxatga olingan xulosasi rasmiylashtiriladi.

Umumiy turdagi maktabgacha ta'lim tashkilotida defektolog faoliyatini tashkil etishdan maqsad rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari, shu jumladan nutqida nuqsonlari bo'lgan tarbiyalanuvchilarga korreksion-pedagogik yordam ko'rsatishdir.

Defektolog faoliyatining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- nuqsonlarni aniqlashtirish maqsadida va yakka tartibdagi korreksion-pedagogik ish rejasini tuzish uchun kompleks psixologik-pedagogik tekshiruvni tashkil etish;

-rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlarni, shuningdek xotira, tafakkur, diqqat-e'tiborni imkon qadar korreksiya qilishga qaratilgan ishlarni amalga oshirish;

-tarbiyalanuvchining imkoniyatlari va ehtiyojlariga muvofiq korreksion-pedagogik usullarni tanlash;

-rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan tarbiyalanuvchilarga ta'lim-tarbiya berish, ularni ijtimoiy moslashuvi, shuningdek rivojlanishidagi nuqsonlarni korreksiya qilish uchun qulay shart-sharoitlar, shu jumladan inklyuziv ta'lim muhitini yaratish yuzasidan pedagoglar bilan hamkorlikda ishlash va ushbu faoliyatlarni muvofiqlashtirish.

Defektolog ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablariga muvofiq, shuningdek ular asosida ishlab chiqilgan ta'lim-tarbiya va korreksion faoliyatni tashkil etish dasturlariga muvofiq tarbiyalanuvchilarga ta'lim-tarbiya va korreksion-pedagogik yordam ko'rsatilishini ta'minlaydi.

Umumrivojlantiruvchi va korreksion dasturlar bo'yicha o'tkaziladigan yakka tartibdagi, kichik guruhdagi yoki frontal mashg'ulotlar korreksion-pedagogik ishlarni tashkil etishning asosiy shakli hisoblanadi.

Defektolog maktabgacha ta'lim tashkilotining pedagoglari, boshqa mutaxassisleri bilan yaqin hamkorlikda ish olib boradi, mashg'ulotlarni borib ko'radi, pedagog xodimlari va bolaning

qonuniy vakillarga nuqsonlari bo'lgan tarbiyalanuvchilarga yordam ko'rsatishning maxsus usullar va uslublarini qo'llash yuzasidan maslahat beradi.

Inklyuziv guruhlardagi rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan tarbiyalanuvchilar bilan korreksion-pedagogik ishlar tibbiy-psixologik-pedagogik komissiya xulosasida belgilangan muddatgacha o'tkaziladi.

Nutqida nuqsonlari bo'lgan 5-7 yoshdagi tarbiyalanuvchilar maktabgacha ta'lim tashkilotida korreksion-pedagogik ishlar 6 oy o'tkazilganidan keyin maktabgacha ta'lim tashkilotiga hududiy birlashtirilgan davolash-profilaktika muassasasining logopedi tomonidan tekshiriladi.

Agar tarbiyalanuvchining nutqida nuqsonlari bo'lsa, maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyalanuvchiga korreksion-pedagogik yordam ko'rsatilishini davom ettirish tavsiya etilganligi to'g'risidagi logopedning xulosasi beriladi.

Xulosada ko'rsatilgan muddat tugashigacha nuqsonlar bartaraf etilsa, defektolog tomonidan o'tkaziladigan mashg'ulotlar to'xtatiladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida defektolog faoliyatini tashkil etish

Defektolog faoliyatiga bevosita rahbarlik qilish va uni nazorat qilish maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori tomonidan amalga oshiriladi;

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi inklyuziv guruhlar yosh prinsipi bo'yicha to'ldiriladi; Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida guruhlar quyidagi miqdorda to'ldiriladi:

3 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan guruhlarda ko'pi bilan 30 nafar bola;

bolalar qisqa vaqt bo'ladigan guruhlarda-ko'pi bilan 30 nafar bola;

turli yoshdagi guruhlarda-ko'pi bilan 25 nafar bola;

bolalar kechayu kunduz bo'ladigan guruhlarda-ko'pi bilan 10 nafar bola.

Agar davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti joylashgan joyda davlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga borishni xohlovchi maktabgacha yoshdagi bolalar soni 20 nafar boladan kam bo'lsa va bu joyda boshqa davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti bo'lmasa, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi bilan kelishgan holda kam sonli bolalardan iborat guruhlarini tashkil etishga yo'l qo'yiladi.

3 yoshdan katta bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan inklyuziv guruhlar rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan bolalarning toifasiga qarab to'ldiriladi hamda ko'pi bilan 25 nafar bola, shu jumladan rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan ko'pi bilan 3 nafar bolani tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. B.M.Umarov va boshqalar «Pedagogika. Psixologiya» darslik T.: «IJOD-PRINT», 2019 –yil
2. V.S.Rahmanova «Maxsus pedagogika (mutaxassislikka kirish)» T.: «G'ofur G'ulom» nashriyoti 2005-yil.
3. L. P. Mo'minova «Maxsus pedagogika» T.: «Noshir» nashriyoti 2016-yil
4. L.R.Mo'minova va boshqalar “Maxsus psixologiya” o'quv qo'llanma T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti 2013-yil 272 bet

5. L. Mo'minova va boshqalar "Maxsus psixologiya" o'quv qo'llanma Toshkent: Noshir 2016 –yil 88 b.
6. M.Mavlonova, O.To'rayeva, K.Xoliqberdiyev «Pedagogika»T.: «O`qituvchi» nashriyoti 2000-yil.